

II RIIGIKOGU

5. istungjärk. **Protokoll nr. 119 (5).** 1924 a.

II Riigikogu koosolek 18. juunil 1924 a.
kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 80 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: rahaminister **O. Strandman**, kohtuminister **R. Gabrel**, siseminister **Th. Rõuk**, sõjaminister **O. Amberg**, teedeminister **K. Kark**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, haridusministri abi **F. Mikkelsaar**.

P ä e w a k o r d :

1. Awalikkude algkoolide seaduse §24 märkuse kustutamise seadus — hariduskomisjoni ettepanek.

2. Seadus õlikiwiõlide wäljaweo tollimaksudest wabastamise kohta — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

3. Teedeministeeriumi 1924 a. eelarwe summadest maakonnawalitsustele toetuseandmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

4. Maksujõuetuks tunnistatud wõlgnikkude wahiallpidamise kohta käiwa Wene ajut. walitsuse 1917 a. 15. mai määruse muutmiseseadus — üldkomisjoni ettepanek.

5. Sadamamaksude seadus — üldkomisjoni ettepanek.

6. Omawalitsuste maksuseaduste muudatuste seadus — omawalitsuse komisjoni ettepanek.

7. Riigi- ja omawalitsuste teenijate pensioni-seadus — II lugemisel.

8. Wähemusrahwuste omawalitsuse korraldamise seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Wain**, pärast sekretäär **T. Kalbus**.

Koosolek algab kell 5.15 min.

1. Päewakorra muutmise. Juhataja **J. Tõnisson**: Awan Riigikogu koosoleku. Päewakorra täiendamiseks on rkl. Jürna poolt ettepanek, wõtta esimeseks päewakorrapunktiks komisjonide täiendawad walimised.

W. Hasselblatt (sks.): Teeksin Riigikogule ettepaneku päewakorra VIII punkt wõtta VI punktiks. Põhjenduseks oleks mul ette tuua järgmist: see seadus wõeti juba laupäewasel Riigikogu koosolekul päewakorda enne pensioni-seadust, sellepärast, et pensioni-seadust ei ole waja enne puhkeaega läbi wiia, kuid hoopis teisiti on lugu vähemusrahwuste omawalitsuse korraldamise seadusega. See seadus on juba esimesel lugemisel wastu wõetud ja on wäga kiire sellepärast, et tema teostamise peale läheb mitte vähem, kui 9 kuud aega. Kui see seadus wastu wõetakse alles käesolewa aasta oktoobrikuus, siis on tema teostamine wõimalik alles 1926 a. sügisel. Kui omawalitsus saab kokku astuda alles juulikuus, siis ei wõi tema teostamisest augustikuus, millal kooliaasta algab, juttugi olla. Meil vähemusrahwustel on see küsimus tõsine küsimus.

Ma tahtsin tähelpanu juhtida weel ühe asjaolu peale. See seadus kannab erilist iseloomu sellest küljest, et tema teatawas mõttes on kokkuleppe seadus, selle kokkuleppe seadus, mis saawutatud vähemusrahwuste ja enamusrahwa wahel ja selle kokkuleppe juurde käib ka see lubadus, et käesolew seadus wastu wõtta juba 1923 a., igatahes enne 1926 aastat. Wanematekogus, kuhu muidugi ainult wäikene arw Riigikogu liikmeid kuulub, rõhutati, et selle seaduse teise lugemise juures wäga palju parandusi tehakse ning pikad waidlused tekkida wõiwad. Mina seda ei usu. Mis jaoks siis meie komisjonid töötawad, kus igast rühmast esitajad on. Pean ütleva, et seda seadust komisjonis wäga rahulikult arutati ja ettepanekud, mis rühmade nimel tehti, wõeti ühemeelselt wastu. Põhimõttelisi ettepanekuid tehti ainult Wabariigi Walitsuse poolt, mis ka wastu wõeti. Eeltoodut arwesse wõttes, palun vähemusrahwuste omawalitsuse korraldamise seadust wõtta tänase koosoleku päewakorda kuuenda punktina.

K. Wirma (sd.): Mina teen ettepaneku päewakorrast wälja jätta 7. ja 8. päewakorra-punkt, wiimane nimelt see, mille kohta praegu härra Hasselblatt rää-

kis. Mina ei tee seda ettepanekut mitte sellepärast, et minul isiklikult, wõi meie rühmal siin mingisugused huwid kaitsta oleks, waid sellepärast, et selles küsimuses saaks selgus muretsetud. Iga Riigikogu koosolekul tuleb päewakorra määramisel nendest kahest punktist kõneleda.

Eile oli Riigikogu juhatusel poolt rühmade esitajate nõupidamine kokku kutsutud, ning rühmade esitajad seletasid, et Riigikogu töös tuleks maksma jätta see kord, mis wiimasel wanematekogu koosolekul kindlaks määrati, nimelt, et käesolewa nädala reedega tuleks istungjärg lõpetada. Kui see küsimus otsustamisel oli, seati wanematekogu poolt ka tööprogramm kokku ja määrati kindlaks need seadused, mis käesolewal istungjärgul pidid läbi wõetama. Selles programmis ei ole sees neid kahte seadust, mis tänase päewakorra lõpus näeme. Kui tahetakse neid kahte seadust arutamisele wõtta, siis on sellega otsustatud, et Riigikogu ei saa istungjärku 20. skp., see on reedel, lõpetada. Selle otsusega oleks selgus majas ja teataks, kuidas Riigikogu tööd korraldada ning Riigikogu ei tarwitseks igal koosolekul selle küsimusega aega wiita. Siinjuures peab tähendama, et wanematekogu wäga selgesti arwamine nähtawale tuli, et kui tahetakse vähemusrahwuste omawalitsuse korraldamise seadus päewakorda jätta, siis peaks ka teine seadus, riigi- ja omawalitsuse teenijate pensioni-seadus, päewakorda jäetama, mis sama tähtis on. Kolmas seadus, mis niisama tähtis, ehk wõib olla weel tähtsamgi, nimelt riigimaade põlisele rendile andmise seadus, anti komisjoni tagasi, arwatawasti on see nüüd päewakorrast wäljas ja Riigikogu peaks otsustama, mis nende kahe seadusega teha, kas neid arutusele wõtta käesolewal istungjärgul, wõi mitte.

Wanematekogu otsust silmas pidades teen ettepaneku neid kahte küsimust päewakorrast ära jätta.

A. Kütt (as.): Mina peaksin Saksa-Balti rühma ettepaneku kohta niipalju tähendama, et kui eile Riigikogu enamus arwas tähtsa seaduse komisjoni saata, ja muuseas ka Saksa-Balti rühm selle ettepaneku poolt hääletas, siis ei saa meie, sellest Riigikogu seisukohast wälja minnes ja selle seisukohaga arwestades, et seadus, mis meie põllumajandusele nii wäga tähtis on, kõrwalte heideti, siin kiiremaks pidada seda vähemusrahwuste

omawalitsuse wõi kultuur-autonoomia seadust ja sellepärast hääletab meie rühm Saksa-Balti rühma ettepaneku wastu ja härra Wirma ettepaneku poolt.

Juhataja J. Tõnisson: Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Soots'il.

J. Soots (põl.): Hääletamise motiivide kohta sõna wõttes pean mina tähendama, et põllumeeste rühm täiel määral jagab asunikkude rühma waateid selles küsimuses. Eile olid kõigi asunikkude silmad pööratud Riigikogu poole, et näha saada, mis ometi Riigikogu lõppude lõpuks selle tähtsa seadusega teeb, millega otsustatakse asunikkude tulewik. Riigikogu mattis aga selle seaduse maha, andes teda komisjoni. Ja sellest mahamatmisest wõtsid osa ka vähemusrahwused, kes aktiivselt, kes passiivselt. Wähemusrahwuste pere on kaugelt wäiksem kui asunikkude pere ja riiklikult on maatarwitamise seadusel palju suurem tähtsus, kui vähemusrahwuste omawalitsuse seadusel. Sellepärast ei leia meie küllalt õiglase olewat vähem tähtsast seadust enne arutamisele wõtta, kui suurema tähtsusega seadus ei saa päewakorda wõetud. Sellepärast toetame meie asunikkude ettepanekut ja hääletame selle poolt, et vähemusrahwuste autonoomia seadus saaks tänasest päewakorrast wälja jäetud.

Juhataja J. Tõnisson: Päewakorra kohta on tehtud järgmised ettepanekud: Rkl. Jürna poolt: wõtta esimeseks päewakorra-punktiks komisjonide täiendawad walimised; teiseks, rkl. Hasselblatt'i poolt päewakorra-punkt 8-as, see tähendab vähemusrahwuste omawalitsuse korraldamise seadus, wõtta 6-aks päewakorra-punktiks; ja kolmandaks, rkl. Wirma poolt ettepanek: wälja jätta 7-es ja 8-as päewakorra-punkt. Tehtud ettepanekutest kawatsen mina esimeseks hääletamisele panna rkl. Jürna ettepaneku, teiseks rkl. Wirma ettepaneku, kui see aga mitte wastu wõetud ei saaks, siis tuleks hääletamisele rkl. Hasselblatt'i ettepanek.

Esimese ettepaneku kohta pean mina juhatusel poolt teatama, et rkl. Jürna poolt on tehtud weel ettepanek komisjonide täiendawatel walimistel töörahwa ühise wäerinna Riigikogu rühma poolt walida rkl. Welt komisjoni. (J. Soots, põl.: Missugusesse komisjoni?)

Rahaasjanduse komisjoni. Mina pean selle ettepaneku puhul tähendama, et töörahwa ühise wäerinna rühm ei ole enast Riigikogu juhatuse juures mitte tarwilisel kujul registreerinud. Tema on andnud üles, et temal kolm liiget on, aga ei ole mitte teatanud, kes on rühma eestseisuses.

Panen rkl. Jürna ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Siin on teada, et rkl. Hasselblatt soovib, et seitsmes ja kaheksas päewakorrapunkt tuleks eraldi hääletamisele rkl. Wirma ettepanekus. Sellepärast panen mina rkl. Wirma ettepaneku hääletamisele kahes osas. Esiteks tuleks hääletamisele ettepanek wälja jätta seitsmes päewakorrapunkt. (Hääletatakse.) Mina ei saa täit selgust, palun weel kord. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 19 häält, wastu 24. Seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb ettepanek, wälja jätta päewakorra kaheksas punkt. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. (W. Hasselblatt, sks.: Palun ära lugeda.) Siis palun weel kord. (Hääletatakse.) Kaheksanda päewakorrapunkti wäljajätmise poolt on antud 30 häält, wastu 17 häält, seega on ettepanek wastu wõetud. Ühes sellega langeb rkl. Hasselblatt'i ettepanek ära. Muid ettepanekuid päewakorra muutmise kohta ei ole, seega on päewakord wastu wõetud muudatustega wastu wõetud.

Enne päewakorraale asumist on sõna herra sekretääril komisjonidesse antud seaduste ettekandmiseks.

2. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduste kohta. Sekretäär **J. Wain:** Riigikogu juhatuse poolt on antud komisjonidesse

(loeb): põllumajanduslikkude kutsekoolide ja katsejaamade riikliku toetuslaenu fondi seadus — rahaasjanduse komisjoni, ja seadus wastutuse kohta Tallinna linnawalitsuse laenu eest — rahaasjanduse komisjoni.

3. Komisjonide täiendawad wäljendused. Juhataja **J. Tõnisson:** Rkl. Jürna on ette pannud walida rahaasjanduse komis-

joni töörahwa ühise wäerinna rühmast rkl. Welt. (Hääletatakse.) Selle ettepaneku poolt on 22 ja wastu 35 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

4. Awalikkude algkoolide seaduse § 24 märkuse kustutamise seadus — I lugemisel. Hariduskomisjoni aruandja **B. Oja:** Awalikkude algkoolide seaduse juures wõttis

Asutaw Kogu III lugemisel § 24 juurde järgmise märkuse: „Rahwuslikkude koolide korraldus ja walitsemine määratakse kindlaks eriseaduse läbi“. Sarnase märkuse wastuwõtmine wiimasel silmapilgul, kus räägitakse kohalikkude koolide asutamisest, ei saanud jätta ellu kutsumata ka arusaamatusi. Nii ei ole, näiteks, Kastre-Wõnnu wald vähemusrahwuste algkooli asutanud ja on seletanud, et omawalitsus ei ole kohustatud seda tegema. Selle peale on maakonnawalitsus Tartu-Wõru rahukohutuniku juures kaebanud ja rahukohutunik on walla teguwuusi õigeks mõistnud. Tartu maakonnawalitsus on oma woliniku kaudu asja Riigikohtusse saatnud ja seal on ka leitud, et walla teguwuusi seadusega kokkukõlas on. Et aga Piirissaare kool, kus rohkem kui 20 õpilast on, mis algkooli-seaduse § 5 ette näeb, siis on algkoolide-seaduse põhjal täielik õigus vähemusrahwuste kooli sisse seada omawalitsuse kulul. Et nüüd sarnast õigusetähta korda kõrwaldada, on esitatud selle märkuse ärakaotamise seadus. Selle märkuse ärakaotamise seadusega on tahetud õieti kätte saada seda lubadust, et vähemusrahwuste koolide korraldamine saaks eriseadusega maksma pandud. Tegelikult on aga selle märkusega vähemusrahwuste koolid kannatada saanud ja kui tahetakse, et see eriseadus wälja antaks, siis wõib seda ka ilma selle märkuse teha. Teen hariduskomisjoni nimel ettepaneku seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja **B. Oja:** Teen ettepaneku seadus II lugemisele wõtta, ilma kolmepäewalise tähtajata I ja II lugemise wahel.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud.

5. Seadus õlikiwiõlide wäljaweo tollimaksudest wabastamise kohta — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Ipsberg:** Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolewa seadusega on kawatsetud Wabariigi Walitsusele õigus anda õliladude kontsessiooni-lepingutesse sisse wõtta tingimist, et õlikiwiõlid kogu kontsessiooni-lepingu kestwuse ajaks on wabad igasugustest wäljaweo tollimaksudest. Rahaasjanduse komisjon on selle seaduse läbi waadanud ja on leidnud, et ta põhjendatud on, nimelt saaks sellega kätte rohkem kindlustatud seisukord nendele tõsistele kontsessioonäridele, kes nõus on Eesti põlewkiwialal tööstusettevõtteid Eestis awama. Nimelt oleks neile see kindlustus, et mitte juhuslikud maksud ära ei lämmataks seda tööd, kuna juba kontsessioonides, normaalkontsessioonides, mis walitsuse poolt kinnitatud, mida on tarwitatud ja mida ka tulewikus tarwitatakse, juba küllaldane suur maks riigile on ette nähtud, nimelt 10% tooresainetega natuuras ja 5% wäljaaetud õliga. Mina teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku seadus I lugemisel vastu wõtta.

K. Kornel (rhw.): Selle seaduse juures tuleks küll natukene kaaluda. Praegu on küll maksuprotsendid sarnased, nagu aruandja ette kandis, kuid teie teate, et nemad waremalt olid kaks korda kõrgemad. Kui omal ajal alandamist põhjendati, siis toodi ette seda, et waadake, meie alandame protsentuaalselt maksusid, aga meie paneme omal ajal wäljaweotollid peale. See oli üks põhjendustest. Nüüd see seadus tühistab selle põhjenduse. Minu arwates ei oleks hea täiesti tolliwaba wäljavedu lubada, sest meie riigi majanduslik seisukord on ikka sarnane, et meie peaksime omale riigi sissetulekut igapidi kindlustama, siin aga ütleme enese teatawast osast riigi loodetawatest sissetulekutest lahti, kuid küsitaw on, kas maksab seda nii kategooriliselt teha. Mina saan hästi aru, et siin uue tööstusharuga tegemist on, mille sisse omal ajal väga mitmel meist õige wähe usku oli. Nüüd on aga tegelik elu näidanud, et siin väga tõsised wäljawaated on olemas. Kuigi

selle tööstuse noorust arwesse tuleb wõtta, mis tõepoolest kaaluw põhjus, wõib siiski arwata, et wahest ka kontsessioonärid sellega lepiwad, et esimeste aastate jooksul nende saadused tolliwabad on. Sellepärast tuleks kaalumisele wõtta, kas wahest sellest küllalt ei ole, kui meie ütleme, et esimese kümne aasta jooksul on õlikiwitööstuse saaduste wäljavedu tolliwaba, pärast seda peab see maks loomulikult wäike olema. Seda wõiks redigeerida nõnda: Kui kümne aasta pärast wäljaweotoll peale pannakse, siis ei tõuse ta mitte üle 2%.

Mina saan väga hästi aru, et wäljaweotoll kui sarnast ei ole mitte kerge kaitsta ja wõiwad ka tekkida teatud raskused kaubanduslikus wahekorras riikidega, kellega meil wastawad lepingud on. Väga wõimalik, et lepitakse kontsessioonäridega nii kokku, et nõus ollakse ka kontsessiooni protsente tõstma kunni 2% wõrra. Arwesse wõttes just meie majanduslikku mittekerget seisukorda, peame oma tulewiku peale tõsiselt mõtlema ja ei peaks mitte nii kergesti oma tulewastest sissetulekuallikatest lahti ütlemas.

Juhataja **J. Tõnisson:** Aruandja lõpusõna ei tarwita. Panen aruandja poolt tehtud ettepaneku seadus I-sel lugemisel vastu wõtta — hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel vastu wõetud.

Aruandja **K. Ipsberg:** Teen ettepaneku seadus II-le lugemisele wõtta ilma kolmepäewalise tähtajata I ja II lugemise wahel.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud.

6. Teedeministeeriumi 1924 a. eelarwe summadest maakonnawalitsustele toetuseandmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Ipsberg:** Käesolewa seadusega kawatsetakse anda teedeministeeriumile õigus neid toetussummasid, mis riigi eelarwe § 73-das ette on nähtud teede, sildade ja parwede korrashoidmiseks, üle anda maakonnawalitsustele toetussummade näol nendesamade otstarbete täitmiseks. Olukord on niisugune, et omal ajal kaotati ära maanteedewalitsus ja otsustati toetussummad üle anda

maakonnawalitsustele otsekohe. Ka tulewases maanteede-seaduses on see ette nähtud. Et aga maanteede-seadus weel mitte wastu wõetud ei ole, siis on tarwilik, et teedeministeriumil seaduslik alus oleks nende summade ärajaotamiseks maakonnawalitsustele. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku seadus I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja K. Ipsberg: Teen ettepaneku seadus II-le lugemisele wõtta ilma kolmepäewalise tähtajata I ja II lugemise wahel.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

7. Maksujõuetuks tunnustatud wõlgnikkude wahiallpidamise kohta käiwa Wene ajutise walitsuse 1917 a. 15. mai määruse muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **A. Rei:** See seadus waadati üldkomisjoni poolt läbi ja üldkomisjon ühines tema esitajate poolt toodud põhjendustega. Motiivid, millega seda seadust põhjendati, on lühidalt järgmised: Wene ajutine walitsus andis 15. mail 1917 a. määruse wälja, mille järele ära kaotati maksujõuetute wõlgnikkude wahiallpidamine enne seda, kunni maksujõuetuste liik ei ole kindlaks tehtud. Maksujõuetus wõib olla kergemeelne, kuritahtlik wõi õnnetu juhtumise tagajärjel. Õnnetuse tagajärjel maksujõuetuks jäänuks loetakse seda, kes ilma ühegi kergemeelsuseta wõi kuritahtluseta õnnetute asjaolude kokkusaatumise tagajärjel maksujõuetuks jäänud. Kergemeelne maksujõuetus on see, kui inimene kergemeelselt oma waranduse ära on kulutanud. Kuritahtliku maksujõuetusega on tegemist siis, kui inimene oma waranduse kuritahtlikult kõrwale toimetab ja oma wõlad maksmata jätab, öeldes, et tal warandust pole. Seda aga tõeks teha, missuguse maksujõuetuse liigiga igal üksikul juhtumisel tegemist on, kas kuritahtliku, kergemeelse wõi õnnetu maksujõuetusega, on kaunis raske ja nõuab wäga pikka aega. Just wiimastel aastatel on wäga sagedasti tegemist kuritahtlikkude ja kergemeelsete pankroti-

tegemistega, sest kuna seda kuritahtlust ja kergemeelsust raske on selgeks teha, siis ei kardeta kriminaalkaristust peaaegu sugugi. Selle korra järele, mis enne 1917 a. 15. mai määrust kogu Wenemaal, ja eriti ka meil, Baltimail maksew oli, wõeti maksujõuetuks kuulutatud wõlgnik selsamal päewal, mil tema maksujõuetuks tunnistati, otsekohe wahi alla, kui wõlausaldajad mitte ei palunud teda wahialt wabaks jätta. See kord oli maksew ainult isikute kohta, kes äri alal tegutsesid, ja üksnes sel juhtumisel, kui maksmata wõlgade summa tõusis üle 1500 rubla. Hiljuti Riigikogu poolt wastu wõetud määruses tõsteti see summa 150.000 marga peale. See juures aga pidid kreditoorid omast taskust wõlgniku wahiallpidamise kulud kandma. See hoidis ära selle, et wõlausaldajad õnnetuste tagajärjel maksujõuetuks jäänud wõlgnikka wahi alla ei lase panna. Sest mis mõte on wõlausaldajal peale selle, kui ta juba nii kui nii suurema summa oma wõlgniku maksujõuetuse tõttu kaotanud, weel raha juurde kulutada, et see sugust wõlgnikku wahiall pidada, kes ei kergemeelsuses, ei kuritahtluses süüdi ei ole. Iga kreditoor aga on igatahes oma wõlgniku seisukorraga sedawõrd tuttaw, et alati wõib kindlasti öelda, kas on käesolewal juhtumisel tegemist kergemeelsusega wõi kuritahtlusega, wõi ei ole. Neid asjaolusid silmas pidades, peab tunnistama, et endine kord, mis maksis enne 15. maid 1917 a., täiesti otstarbekohane ja hea oli, mispärast soowitaw oleks tema juurde tagasi pöörata, iseäranis seda silmas pidades, et wiimasel ajal on suurel arwul ebasoliidseid ärimehi hakanud endid kergemeelselt ja kuritahtlikult maksujõuetuks tunnistama. Eelnõu oli esitatud Riigikogule Riigikogu liigete Rei ja Jaaksoni poolt. Wahepeal on Wabariigi Walitsus tema kohta seisukoha wõtnud ja teatanud, et ta seda eelnõu toetab. Üldkomisjon wõttis selle seaduse ilma muudatusteta wastu. Sellepärast teen ettepaneku käesolewat eelnõu I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja A. Rei: Teen ettepaneku seadus II-le lugemisele wõtta ilma kolmepäewalise tähtajata I ja II lugemise wahel.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Korra kohta on sõna rkl. Wirma'l.

K. Wirma (sd.): Panen ette 10-minutilist waheaega määrata, sest kiirkirjutamise signaali aparaadi juures on wäike wiga tekkinud.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. Kuulutan kümneminutilise waheaja.

Waheaeg algab kell 5.55 min.

Peale waheaega jätkub koosolek kell 6.10 min.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson.**

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Wain.**

Juhataja **J. Tõnisson:** Riigikogu koosolek kestab edasi. Üldkommissjoni aruandja rkl. Hasselblatt'i puudumise pärast on sõna aruandjana komisjoni esimehel rkl. Jaakson'il.

8. Sadamamaksude seadus — I lugemisel.

Üldkommissjoni aruandja **J. Jaakson:** Austatud Riigikogu liikmed! Sadamamaksud olid weneajal seaduses kindlaks määratud. Seaduses oli ära tähendatud, missugused maksud tulewad laewade pealt wõtta, ja maksude suurus. Need Wene seaduse maksumäärad ei ole meie ajal meie rahaüksuse juures mitte enam kohased, sellepärast on praegu need maksud meie juures Wabariigi Walitsuse poolt kindlaks määratud. Sarnane kord ei wõi aga kaua kesta ja seaduses tuleb ikkagi maksud kindlasti fikseerida. Ja seda teebki käesolew seadus. See seadus läheb lahku weneagsest seadusest selles mõttes, et siin on üksikud maksutariifid wabaks jäetud ja nende kindlaksmääramine on jäetud tariifide komisjonile, ainult maksud ise, maksude liigid ja ka see, misjaoks maksud ära kasutatud wõiwad saada, on seaduses kindlaks määratud. Edasi nõudis lahendamist küsimus laewamaksude asjus erasadamates. Senni ei olnud meil see küsimus sugugi lahendatud ja sellepärast tuli tihti ette, et wõeti laewadelt ühes sadamas kahekordset maksu. Esiteks riigisadamas maksusid riigi heaks ja pärast weel maksusid erasadama ülewalpidamiseks. Sarnane olukord ei tohi lu-

bataw olla. Käesolewa seadusega on kindlaks määratud, et iga laewa pealt wõetakse sadamamaksusid ainult ühekordselt, kuid üks osa nendest maksudest läheb. erasadamate ülewalpidamiseks, nende kulude katteks, mida sadama ülewalpidamine nõuab. Lõpuks tuli selle seaduse juures silmas pidada konwentsiooni, mis meil Wabariigi Walitsuse poolt on sõlmitud Lätiga, mille läbi tahetakse maksusid ühtlustada. Käesolewa seadusega on see ühtlustamine wõimalikuks tehtud, sest tariifid on wabaks jäetud, kuna sisuliselt see seadus konwentsiooniga täiesti kokku läheb.

Lõpuks wiimane küsimus, mis lahendamist nõudis, olid maksud laewade pealt omawalitsuste heaks. Omawalitsuste maksuseadustes on üteldud, et omawalitsuse asutused wõiwad maksusid wõtta ka laewade pealt. Seda on aga seaduses tehtud väga puudulikult. Seal on nimelt ära tähendatud, et maksusid wõib wõtta omawalitsuste heaks liikumisabinõude pealt, kuna klambrites on juurde lisatud: purjede, paatide jne. pealt.

Seda on üksikud omawalitsuse asutused väga laialdaselt kasutanud ja maksusid wõtma hakanud ka merilaewade pealt. Nagu Wabariigi Walitsuse poolt komisjonis ettekantud andmetest näha, on neid maksusid üksikud omawalitsused kunni 5% merilaewadele peale pannud. Sarnane kord ei wõiks lubatud olla ja nõuab lahendust.

Kõik need küsimused, mis siin üles kerkisid, on käesolewa seadusega lahendamist leidnud. Panen ette seda seadust esimesel lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson:** Teen ettepaneku seadus II-le lugemisele wõtta, ilma kolmepäewalise tähtajata I ja II lugemise wahel.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

9. Omawalitsuste maksuseaduste muudatuste seadus — I lugemisel. Omawalitsuse komisjoni aruandja **O. Liigand:** Et meie omawalitsuste, eriti waldade omawalitsuste rahalist seisukorda, millest siin

Riigikogus juba mitmet korda on kõnel-
dud, parandada, esitas Wabariigi Walit-
sus wastawalt Riigikogu enese soovile
28. mail s. a. käesolewa seaduse.

Nagu Riigikogu liikmetel teada, ühi-
nes Riigikogu omal koosolekul 22. mail
s. a. rahaasjanduse komisjoni ettepane-
kuga, et Wabariigi Walitsuse poolt
14. weebruari s. a. esitatud omawalit-
suste maksuseaduste muudatuste ajutine
seadus Wabariigi Walitsusele tagasi an-
takse, sooviga, et Wabariigi Walitsus esi-
taks Riigikogule erinowelli liikumata
waranduste ja isikumaksu kohta.

Wastawalt sellele soovile tahabki
Wabariigi Walitsuse poolt esitatud sea-
dus walla ja alewi omawalitsusi nende
puudujääkidest üle aidata ja nende eel-
arweid jookswal aastal kokkukõlla wiia
ainult kahe maksu, nimelt liikumata wa-
randuse maksu ja isikumaksu muutmise
teel.

Nimelt oli Wabariigi Walitsuse eel-
nõus ette nähtud, esiteks, et liikumata
waranduste maksu seda osa, mis wal-
dade heaks läheb, endise wastu tõsta
kahekordseks, liikumata waranduste lisa-
maksu kujul. Ja teiseks, isikumaksu
ülemäär, mis senni piiratud oli, jätta
wabaks, ja waldade eneste määrata nii-
suguses kõrguses, nagu seda walla tar-
widused nõuawad. Ühtlasi on ette näh-
tud, et maksumaksjad nende jõukuse jä-
rele maksustamisel tulewad wiide liiki
jaotada, ja et kogukondade hoole all ole-
wad isikud sellest maksust üldse wabas-
tatakse. Peale selle pidi wallanõukogu-
dele õigus jäetama ka muid kodanikkude
liike oma äranägemise järele isikumak-
sust wabastada.

Waldade puudujääkidest, mis kunni
50.000.000 margani ulatawad, kataks esi-
mene, liikumata waranduste lisamaks
walitsuse ettepaneku järele 40.000.000 m.,
ülejäädaw osa arwatud puudujääkidest,
umbes 6—10.000.000 m., jääks katta isiku-
maksu tõstmisega.

Omawalitsuse komisjon seda eelnõu
läbi waadates tegi temas järgmised muu-
datused: 1) esimeses osas p. 2 § 9 muu-
deti selles mõttes, et isikumaksu maksjaid
ei ole kohustatud wallanõukogud
jõukuse järele liigitama, waid wõiwad
seda oma äranägemise järele teha, 2)
Leiti õigemaks, et wallanõukogudel oleks
õigus isikumaksust wabastada mitte ter-
weid kodanikkude liike, waid üksikuid
kodanikka, kui selleks mõjuwad põhju-
sed olemas. 3) Sellesama osa punkt 3-as

§ 22¹ muudeti selles mõttes, et walla oma-
walitsustel oleks õigus liikumata waran-
duste pealt lisamaksu wõtta kahekord-
ses suuruses Wabariigi Walitsuse poolt
esitatud normide wastu, see tähendab —
kolmekordses suuruses selle maksu sen-
nise määra wastu. Mina isiklikult arwan,
et liikumata waranduste maksu waldade
osa kahekordseks tõstmist iseäranis hä-
dasti tarwis ei oleks, kuid omawalitsuse
komisjon otsustas teisiti. Sellepärast
mina komisjoni aruandjana siin seda
komisjoni seisukohta pean kaitsma.
Peale selle 4) täiendati § 22⁵ teise löi-
kega, milles ette nähtakse, et maa-
alad, mis suure wee all kannatanud, nii
et nad põllumajanduseks kasutamata on
jäänud, liikumata waranduste lisamaksust
wabastatakse. Ühtlasi peab omawalitsuse
komisjon tungiwalt tarwilikuks, et Wa-
bariigi Walitsus hiljemalt sügiseseks
istungjärguks esitaks Riigikogule täieliku
omawalitsuste maksuseaduse eelnõu, mil-
les muuseas ka selgitust leiaks, missugu-
sed meri-liikumishahendid käiksid koha-
likkude omawalitsuste maksustamise alla,
ja missugused sadamatemaksude alla.

Omawalitsuse komisjoni nimel pa-
nen ette seda seadust esimesel lugemisel
wastu wõtta.

O. Pärin (põl.): Lugupeetud rah-
wasaadikud! Et omawalitsused suure
puudujäägiga töötawad, see on kurb näh-
tus, ja sellest tahetakse muidugi üle
saada. Ja tee, mis on leitud, on lihtne:
lükatakse ühe sõnaga kõik maksud meie
põllupidajate peale ja asi on tahe. Kas
see nüüd õige on wõi mitte, see on ise-
küsimus. Tahaksin siiski seda küsimust
põllupidajate seisukohast waadata ja ar-
wustada. Meie teame, et minew aasta
ei olnud kaugeltki meie põllupidajatele
õnnelik aasta, waid üks kõige raskema-
test, mis wiimasel ajal üldse on olnud.
Lootsime, et sellest Wabariigi Walitsus
ja ka rahwasaadikud peawad aru saama.
Aga näeme hoopis wastuoks, et kõik
maksude puudujäägid nüüd ikka põllu-
meeste kanda jääwad. See on arusaad-
daw, kui inimesed ei taha, ei oska aru
saada kodanikkude maksujõust. Nii kui
see selgus komisjonis waidluste juu-
res, oli iseäranis sotsiaaldemokraatide
seisukoht see, et omawalitsuse mak-
sudega saadakse wäga hästi hakka-
ma, kui kõigi talude maksud endi-
sele suurusele tõsta, nimelt kuldrubla
markades ümber rehkendades. Siis olla

kõik kulud kaetud, ja jääda veel ülegi. (Wahelhüüe pahemalt poolt: Kes seda rääkis?) Seda rääkis härra Kärner. Kuid mina waatasin wahepeal järele seda asja, ja leidsin järelduse, mis tahaks siin ette kanda. Mina maksin oma talu pealt 1914 aastal maksusid: adraraha 17 rubla ja dessätiinimaksu 15 rubla, kokku kolmkümmendkaks rubla. Ja kui meie wõtame ümmarguselt üks rubla = 200 Eesti marka, siis teeks see 6.400 Eesti marka. Praegu maksan mina aga kindla waranduse maksu 6.930 marka ja tulumaksu 20.300 marka, see teeb kokku 26.930 marka, sellega siis umbes neli korda rohkem, kui enne sõda. Siis ehk öeldakse, et mul on suur talu, et sellepärast pean mina protsentuaalselt nii palju maksma. Wõtame siis kohe järgmise wäikse talu, minu naabritalu Miku. See maksis enne sõda maksusid 7½ rubla, praegu maksab ta aga kokku kindla waranduse ja tulumaksu 5.100 marka, see on 3 korda rohkem kui enne sõda. Siis wõtame ühe keskmise talu. See maksis enne sõda 21 rubla, mis teeks Eesti markades 4.200 marka. Praegu maksab ta aga 9.560 marka. Arwatakse wahest, et ainult meie wallas on nii halwad andmed, ma wõiks siis naabriwallast, Raadi wallast, andmeid tuua. Seal on Aida talu, kes maksis enne sõda 20 rubla, see tähendab 4000 Eesti marka. Praegu maksab ta 19.400 marka. Niisuguseid andmeid wõiksin ma palju ette tuua, mis näitawad, et meie talud maksawad omawalitsuse maksusid 3—4 korda rohkem, kui enne sõda. Ja kui nüüd jällegi tahetakse ainult põllupidajate peale jagada uut maksukoormat, siis sellega tõuseb maksukoorem jällegi hulga raskemaks meie talupidajatele, kuna teised kihid wast üldse tahetakse wabastada maksu alt. Igatahes, see maksukoorem ühewõrra kodanikkude peal ei lasu.

Siin tähendati, et rehkendage oma sissetulekuid. Kui minewast aastat wõtta, sest kellel wähegi maaga tegemist olnud, see teab, et minewal aastal pidi talupidaja oma põllumajandusele juurde maksma, wälja ei tulnud keegi omaga. Peasjalikult jätkus piima müüa. Aga meie olime sunnitud minewa talwe jooksul jõutoitu rohkem sisse ostma, kui meie üldse piimast saime. Ja siis, piimatoop ei anna seda 200-kordset kuldrubla wälja, sest praegu maksab piimatoop 11 marka, kuna enne saadi 5, 6 ja isegi 7 marka piimatoobist. Ainukene asi, mis

kallim on, see on rukis, aga seda ei saa meie põllumehed palju müüa.

Sellega siis näeme, et meie põllumajandus ei ole kaugeltki nii hiilgaw, et tema uusi maksusid jõuaks wälja kanda. Meie ei tohiks praegu põlluharijat rahwast ärritada, näidates sellega, nagu meie tema häda sugugi ei tunneks, ning kõik maksukoorma tema peale paneme, kuna meie wõiksim teisi teid leida, et sellest kitsikusest üle saada. Selleks on meil komisjonis näidatud neid teid. Meie teame, et riik saab kindla waranduse maksust omale ¼, see teeb wälja umbes 40—45 miljonit. Kui meie selie summa waldadele määraks, siis tuleksid wallad wististi oma maksudega wälja. Nüüd, kus lubatakse kokkuhoidmise poliitikat teha ning siit ja sealt kokku haarata rahasid, siis wõib arwata, et sarnast wäikest summat wõiks waldadele anda nende kulude katmiseks. Kui oleks jäänud veel walitsuse ettepanek, 25% kindla waranduse maksu tõsta, siis oleks see veel kuidagi wiisi mõistetaw olnud, kuid komisjon on heaks arwanud seda summat veel poole wõrra tõsta. Ma ei tea nüüd, kui õige wõi kui tabaw see on, et need maksud talude peale pannakse. Siinamaani on meil olemas modern maksudest see maks, et inimesi ei peaks maksustama mitte üksi objekti järele, see on — mis kellegi tarwitada on, waid tulu järele, kuid nüüd jäädakse kindla wara maksu juurde. Edasi läheme teise maksusüsteemi juurde, mis meil nüüd arutusel on, see on isikumaks. Meie näeme, et esimene maks, kindla waranduse maks, on otsekohene, mis tahetakse põllumeestele peale panna, aga isikumaksuga tahetakse kaudsel teel ja warjatud kujul jällegi põllumeestele turja tulla, siis ei saa seda kuidagi õiglaseks pidada. Siin on otsitud uus maksusüsteem, mida paljudes modernriikides ei tunta, et isikumaks määratakse klasside järele. Isikul on ju kogukonnas õigused, siis peab tema ka kohustused kandma. Pealegi ei ole meil hoolekande kord wälja kujunenud, ei ole mingisugust pensioni inimestele määratud, siis peab inimeste eest kuidagi hoolt kandma, mispärast ka loomulik, et isikute käest maksu wõetakse. Kuid kui siin klassidesse jagatakse, siis leian, et oleks see sarnasel juhtumisel wõimalik, kui meil oleks üks ainuke liik maksusid, nagu oli Wene ajal — pearaha. Oleme ometi järjekindlad, kui meil on isikumaks, see oleks niisugune kodaniku aumaks, mida

iga kodanik maksab. Igal kodanikul on kogukonna vastu ühed õigused ja meie ei wõi enestele ette kujutada, et üks omawalitsustest wähem kasu saab kui teine. Aga kui meie selle süsteemi peale lähkime, siis ei ole see midagi muud, kui tulumaks warjatud kujul, sest tuleb wälja, et sarnasel korral maksawad mõned wiis korda rohkem kui teised kogukonnas. Ja kes siis need maksjad on? Need on nõndaütelda maatamehed walla piirides, kellele pannakse kõige wäiksem maks peale, kuid põllumees olgu jälle see esimesejärgu maksja. Muidugi, see maks ei ole suur, sellest ei tuleks wahest jutugi teha, kuid see on põhimõte, mille eest tuleb wälja astuda, ja kui ta iseenesest wäikene on, tuleks siin õigus jalule seada. Kui meie küsime, kas siis tõesti töölisel nii wähe teenivad, et nemad ei suuda seda maksu ära maksta? Kui meie wõrdleme tööliste palkasid ennesõjaaegsetega, siis saame järgmise pildi: Enne sõda makseti sulastele 100—120 rubla palka aastas, seega umbes 2000 marka kuu kohta. Tõepoolest maksetakse aga praegu sulastele 3000—5000 marka kuus. Mina räägin ainult sellest, mis minu majapidamise arwed näitawad. Samuti maksime meie naisteenijatele enne sõda 60, 70 kunni 80 rubla aastas palka, nüüd saawad naisteenijad umbes 7—8 rubla kuu kohta. Praegu maksame meie naisteenijatele palka 2500—3000 marka kuus. (W a h e l h ü ü e L. J o h a n s o n'i, sd. poolt.) Ja kui mehele läheb, saab ikka wasikas antud. Nii et sellest wõin mina järeldada, et meie maksame poole wõrra rohkem palka teenijatele, wõrreldes ennesõjaaegsete palkadega. Wõtame näiteks käsitöölise, kas wõi sepa. Enne maksime meie hobuserautamise eest 70—80 kopikat, see teeb wälja umbes 170 marka, aga praegu ei rauta hobust ükski sepp alla 400 kunni 500 marga. Wõtame näiteks moonamehed. Nemad said enne sõda peale moona 50—60 rubla aastas. Nüüd aga saawad 15—20 tuhat aastas. Seega ei ole sugugi see wäide põhjendatud, et teenijad ei jõua kõrgemat isikumaksu maksta. Minu arwates saaks omawalitsuste kulud märksa kaetud, kui natukene isikumaksu tõstetakse, aga kui meie liigitama hakkame, siis sellega teeme need waidlused veel pikemaks ja wiime nad veel kaugemale, isegi wallanõukogusse. Siis wõib lugu nii olla, et seal nõukogus, kus maatameestel enam on, pannakse peremeestele tingimata 5 korda

rohkem peale ja seal, kus põllumehed enamuses on, wõiwad teistpidised otsused tehtud saada jne. Oleks parem, kui seadus kindlasti fikseeriks, et kõik kodanikud peawad ühesuurust isikumaksu maksma, siis ei tekiks selle kohta suuri waidlusi. Meie peaks üldse omawalitsuste maksude alal rohkem järele mõtlema, mis meie nendega kätte tahame saada, sest kui meie ütleme, et kel warandust ei ole ehk kel suuri sissetulekuid ei ole, see ei peaks omawalitsuse maksu maksma. Siis wõime meie aga kergesti libedale teele minna, mis juba mõneski kogukonnas ette on tulnud. Mina tahaks ühe õige kujuka näite tuua koduwallast, mis näitab, et inimestel õigused on, aga kohusetunnet ei ole. Meil wallas on praegu kolm algkooli, kõik wõrdlemisi uued koolid ja ajakohased. Nüüd peab kõrgem algkool ka olema, seda aga ei ole ja see on tarwis ehitada. Kuid uut maja wallal mitte tarwis ei ole, sest et wallal on kaks endist wallamaja ja üks nendest on täiesti waba, wälja üüritud ja seda wõiks koolimajaks tarwitada, seal oli omal ajal Wene õigeusu kool sees. Ühte nendest wallamajadest wõiks kooli alla wõtta, sellega ei olda rahul, et see maja ei olla mitte ajakohane, waid tuleb ikka uus üles ehitada. Põllumehed tegid wallanõukogus ettepaneku, et meil on kohalik Wene õigeusu kool ja seal on endised preestrimajad wabad, sest preester ise ei ela seal, waid käib Tartust jutlust pidamas ning oldakse nõus neid majasid ära müüma. Neid maju oleks saanud 80.000 eest, aga wallanõukogu wõttis ühe hääle enamusega otsuse vastu, et tuleb uus maja ehitada ja mitte ühtegi wana maja arwesse wõtta, põhjendades seda sellega, et riik laenab raha ja mispärast siis mitte ehitada. Kui öeldi, et üks kord tuleb see laen ära tasuda, siis wastati, et ega meie seda ei maksa, meie maksame 200 marka wallamaksu ära ja kui wallal wõlgu on, eks siis need maksa, kellel rohkem sissetulekuid on, kellel rohkem warandust on, ega meile see asi korda lähe. Kui nüüd maal sarnased majad, nagu tähendasin, lastakse ära mädaneda ilma kasutamata, kuna neid wõimalus oleks ära kasutada ja selle tõttu saaksid ka wallad oma eelarwetega hakkama, kuid maksumaksja enamuses mingit wastutust ei kanna, waid nõuab, et olgu uus maja, aga kuipalju see maksma läheb, selle kohta õiget eelarwet ei ollagi, waid tahetakse ehitada maja selleks, et maja peab olema. Mui-

dugi mõista, et selle lühikese seadusega, mis peab tabama ainult tänawust aastat, ei saa kõike motiive arwesse wõtta, mis õiglaselt peaks meie kodanikka maksustama. Kuid meie loodame, et kui tehakse püsiwam seadus, siis ka arwesse wõetakse, et kodanikud saaksid õiglaselt maksustamise alla wõetud. Põllumehed ei saa selle seaduse poolt hääletada, kuigi ei ole ka tema wastu. Teisel lugemisel saame oma parandused tegema ja loodame, et nendega maksustamise wiisile õiglase alus saab pandud.

W. Grigorjew (wn.): Господа народные депутаты. Русские депутаты Государственного Собрания будут поддерживать законопроект в том виде, в каком он поступил на ваше рассмотрение, конечно, мы не будем протестовать против изменения цифр каждого в отдельности уезда, смотря по местным условиям. Но в Печерском уезде мы будем отстаивать цифру 25 мар. с удобной десятины земли. Этой цифрой, понятно, больших дефицитов Печерских волостей покрыть нельзя, но всетаки дает некоторое облегчение самоуправлениям вести свое хозяйство.

Господа депутаты, у нас в уезде других доходных статей нет, как только земля. Вот почему, как Печерские депутаты, так и самоуправления всякий раз отстаивают увеличение налога на землю с тем, чтобы по возможности отделаться от разных побочных тяжелых и несправедливых налогов.

Я должен доложить с этой почетной трибуны, что когда Государственным Собранием будет дана возможность местным самоуправлениям делать самообложения, то эта цифра будет увеличена в четыре раза больше, а другие налоги, вроде поголовного, будут отменены. Таково желание 90% всего населения уезда.

J. Teetsow (põl.): Lugupeetud rahwasaadikud! Alati, kui arutamise alla tulewad maksustamise küsimused, siis tõusewad siin Riigikogus väga ägedad waidlused üles ja see on arusaadaw, sest siin on tõsise asjaga tegemist, kus tahetakse kodaniku peale teatawat maksukohustust panna. Selle juures tuleb alati nii wälja, et üks kiht katsub teise kihi peale rohkem maksukoormat weeretada. See ei ole mitte õnnelik wõte. See kutsub teatawad terawused wälja ja sel kombel ei saa kunagi maksusid õiglaselt ära jaotada. Peasjalikult katsutakse maksud ikka weeretada maade peale.

Seda aga arwesse wõttes, muutub põllupidaja wiimaks pärisorjaks, tema on see pärisori, kes kõik kohustused ja maksukoormad peab kandma. (Wahelhüüepahemalt poolt: Tema wõib maksta.) Tema wõib maksta, aga sotsiaaldemokraadid ei wõi maksta. Kõik kodanikud peawad maksma, aga mitte ainult üks kiht. (L. Johanson, sd.: Kõik arukamad põllumehed hoiawad sotsiaaldemokraatide poole. Meie maksame ka.) Teie maks on sellega wõrreldes wäikene, kui wõrd suured on teie nõudmised. Teie näete, et põllumehel on natukene warandust olemas, mis tema waewa ja kokkuhoidmise wili, aga teie tahate seda ära häwitada ja mis on siis kõige selle tagajärg?

Juhataja J. Tõnisson: Palun mitte niisuguste sõnadega tulla.

J. Teetsow (põl.): Siin peame järgmist asjaolu silmas pidama, et liikumata waranduse maks on kapitaali küljest lihtsalt ühe tüki ärawõtmise. Aga kui meie tahame oma põllumajapidamist edendada, siis ei tohi seda kapitaali mitte häwitada ega sellega koos majapidamisi likwideerida. Kui meie oma põllumajapidamisi maksudega likwideerima hakkame, siis tähendab see ka meie riigi häwitamist. Meil on praegu kitsas majandusaasta. See annab oma järeldusi tunda paljude aastate peale, ning selle all kannatawad peasjalikult kehwevad maakonnad, kus iseenest juba rahwa ja eriti põllumeeste elu wilets on. Mina ei saa sugugi sellega päri olla, mis sotsiaaldemokraatide esitaja härra Kärner ette tõi omawalitsuse komisjonis, et Saaremaa põllumehed on nõus 500 wõi 600 marka maksu rohkem maksma walla heaks kui senni. Ei saa tõesti aru, kust Saaremaa kehwa põllumees suuremate maksude maksmiseks raha peab wõtma? Ma ei tea, kas härra Kärner Saaremaa põllumeeste nimel kõneles, wõi mitte, kuid tunnen Saaremaa olusid küllalt hästi, et ütelda, et Saaremaa põllumehel seegi maks raske maksta on, mis ta praegu maksab. Wõtke arwesse, mis sugustes oludes Saaremaa põllupidaja peab elama. Meie teame, kui wähe on seal kõlbulikku maad ja seegi maa weel korraldamata ja annab hädawaewalt nii palju saaki, et ta oma perekonna ülewal saab pidada, aga maksude maksmiseks jääb wähe järele. Juba minew aasta andis end väga raskesti tunda, mille taga-

järjel paljud põllumehed Saaremaalt tulid mannermaale tööd otsima, kuid nende teenistuse võimalus lõppes ka siin väga õnnetumalt, sest kõik krediidid pandi kinni, mis maaparanduste ja ehituste peale määratud. Saaremaa põllupidaja ei saa nendegi maksude juures oma majapidamist korraldada, kust ta võtab siis summased veel suuremate maksude maksmiseks? Kõrgete maksudega saavad Saaremaa maapidajad lõpulikult välja kurnatud. Võtke ka meie suur asunikku pere, nad on veel niivõrd waesed, et hädawaewalt oma majapidamisel jõuawad hinge sees hoida, kust nad võtawad siis veel summased, et nii suurt liikumata waranduse maksu maksta. Maksukoorma põllumeeste selga weeretamisega tehakse põllumajapidajate seisukord wäljakannatamata raskeks. Kui Riigikogu tahab meie riiki kindlamale alusele seadida, siis peab ta eestkätt hoolt kandma, et põllumajandus saaks edeneda ja et meie kehwmad maakonnad suudaksid enam areneda.

J. Tiks (is.): Omawalitsuste maksuseaduste muudatuste seadus on lühikese aja jooksul juba kaks korda Riigikogus päewakorral olnud kahe seaduse näol. Esimeses oli terve rida maksuallikaid üles loetud, käesolewas seaduses ei ole neid aga rohkem kui ainult kaks, nimelt: isikumaks ja liikumata waranduste maks. Kui härra Pärilin tähendas, et komisjonis ei ole isikumaksu wastu põhimõttelikult keegi olnud, siis pean tähendama, et isikumaksu wastu kõnelesin mina selgel sõnal, näidates, kuiwõrd ülekohtune on see maks. Sotsialistid on alati tema wastu olnud ja on ka praegu selle wastu, et isikumaks siin seadusesse sisse saaks wõetud. Aga et tema juba meil korra maksmas on ja seda ka nüüd veel pikendada tahetakse, siis tegid sotsialistid komisjonis sellekohased parandused, ning paranduste tegemist ühe küsimuse kohta ei saa ju ometi selle küsimuse õigekstunnistamiseks lugeda.

Meil on kõigil teada, et omawalitsused on kohapeal suure tähtsusega asutused, kellest rahwa heaolu suurel määral oleneb. Niisama on meil ka teada, et omawalitsused oma eelarweid on lõpetanud paudujääkidega, neil ei olnud võimalust oma eelarweid tasakaalu wiia. Sellest olenebki see asjaolu, et waldades tarwitatakse hädaga ära need riiklikud rahasummad, mis maksude näol sisse wõetud ja peaksid edasi saadetama, mida aga

siiski teha ei saada, sest wastasel korral ei saaks omawalitsused üldse tegutseda. Kui aga nüüd meie põllumehed siin esinewad hulgana liikumata waranduse maksule sõda kuulutades, siis peab ütleva, et nende poolt ei ole arwesse wõetud seda, kuiwõrd tähtis on omawalitsuste olemasolemine. Kui härra Pärilin tähendas, et kes wähegi riiklikult mõtleja inimene, ehk erakond on, see peaks siis ka tingimata maksuseaduste eest hoolitsema, siis mina tahaksin küsida härra Pärilin'ilt, kes on kolm aastat ühes oma rühmaga walitse nud, aga mis tema ja ta rühm selle aja jooksul on ära teinud maksuseaduste wäljatöötamise asjus ja kas nemad siis tõesti mahti ei leidnud oma ämblikupoliitika kõrwal sarnase tähtsa ülesande juurde asuda? Ja kui nüüd seesama rkl. Pärilin tähendab, et nemad olla tulumaksu poolt, et tulumaks olla õiglasem kui isikumaks, soowitaksin mina temal küsida oma rühmakaaslase Tamm'e käest, mis moodi see olemasolewa tulumaksu peale waatab, iseäranis sel puhul, kui siin veel lisaprotsentisid tahetakse wõtta. Eelmise seaduse arutamise puhul omawalitsuse komisjonis tähendas härra Tamm, et ei olla mitte õige omawalitsuste kasuks lisada tulumaksule lisaprotsente, see olla demokraatia põhimõtte wastane. (J. Holberg, põl.: Isikumaks on demokraatia põhimõttele wastaw, seda wõetakse iga nina pealt ühe palju.) Demokraatlikule põhimõttele wastaw on niisugune maks, mida wõetakse inimese jõukuse järele iga inimese sissetuleku pealt, aga mitte iga üksiku inimese pealt ühesuuruselt.

Kui nüüd isikumaksust öeldakse, et see olla õieti aumaks, siis olge head, makske ja pidage see au omale. Aga seda teie ei taha milgil tingimisel, waid asute seisukohal, et teie maksta juba niipalju maksusid, et teil isikumaksu üldse enam maksta ei tule. Isikumaks niisugusena, nagu tema siin seaduses ette on nähtud, jääb palju lahtisemaks, kui seda on ette nähtud liikumata waranduste maks. Isikumaksule ei ole määratud mingisuguseid piiriseid, teda wõib wõtta niisuguses suuruses, nagu seda ette näeb kohalik omawalitsus. Kui nüüd oldi wäga kuri selle üle, et see maks wõib olla, läheb ühel wiisil korda suuremaks kui teisel, siis on siinjuures ikkagi sõna „wõib olla“, niisama, nagu see on teie liikumata waranduse maksu juures, kus on öeldud — „wõib wõtta“.

Liikumata waranduse maksu juures toodi ette nimelt Wene rühma esitaja härra Baranin'i poolt, et seda võiks tõsta Petserimaal kõrgemale, kui ette näeb walitsuse ettepanek, sest Petserimaa talupojad arwawad, et ei saa katta omawalitsuste puudujääke, kui see maks nii väikseks jääb. 10 marka, mis tarbe- ja metsamaatiinu pealt wõetakse, wõib Petseri maapidajate arwates tõsta 100 margani. Härra Soots ja niisama ka härra Holberg, mina wõin teile öelda, et see ei ole mitte minu wälja mõeldud, waid et see toodi ette omawalitsuse komisjonis, ja teie wõite siis ka nendega kõneleda, kes selle asjaolu ette tõid ja kui teie neid ei usu, siis, olge head, sõitke Petseri ja kuulake seal järele, kuidas asjaolud tõesti on. (J. Soots, põl.: Meie oleme seal juba käinud.) Kui aga härra Baranin ettepaneku tegi, siis ütles tema, et tema nii kõrget määra ette panna ei usalda, waid et tema olla läbi rääkinud teiste rühmaliigetega ja olla otsusele jõudnud, et tuleks kümne marga asemel wõtta kahe ja poole kordne määr, mis oleks kakskümmend wiis marka. Mina pean ütleva, et siin selles osas wõeti erandina wastu kahe ja poole kordne norm. Olen arwamisel, et see norm, mis siin liikumata waranduste lisamaksuna ette nähtud, on paljude omawalitsuste kohta liig wäike ja ei saa sellest katta puudujääki. Sellepärast oleks tarwis üldse selle maksu ülemmäära mitte kindlaks määrata, waid omawalitsuste eneste otsustada jätta.

Kui härrad põllumehed nüüd asuwad teisele seisukohale, nimelt seisukohale, et nemad on selle liikumata waranduse lisamaksu wastu, siis on nemad teisest küljest täiesti selle poolt, et isikumaks peaks jääma. Mina arwan, et kui liikumata waranduse maks ära kaotada, siis muutuks see seadus küll isikumaksu muutmise seaduseks, aga mitte omawalitsuste maksuseaduste muutmise seaduseks, sest sel puhul läheks kõik ainult üheainsa maksu peale wälja, mida põllumehed kõigist paremaks peawad. Sotsialistid on oma seisukohta selle seaduse kohta juba awaldanud. Kui see seadus täna esimesel lugemisel wastu wõetakse, siis saawad sotsialistid teisel lugemisel wastawad parandused selle seaduse juurde tegema. Kuid, et üldine omawalitsuste maksuseadus tingimata tarwilik, see on wäljaspool kahtlust. Kui põllumeestekogude walitsus seda seadust kolme aasta jooksul anda ei suutnud, siis tahame loota, et praegune

Wabariigi Walitsus seda siiski, jõudu pingutades, sügiseks peaks suutma esitada. Senni aga ei saa meie omawalitsused enam korralikult edasi töötada ja neid ülesandeid, mis nende peale pandud, korralikult täita.

J. Jans (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Poliitikas peaks ka õigluse põhimõtte maksew olema. (M. Laarman, põl.: See on tubli, see on õige!) Kui meie millegi üle waidlema hakkame, siis peaks katsuma asjaolusid hinnata, nagu nemad on ja sellest siis järeldusi tegema ja mitte katsuda oma erakondliku poolehoidu alleshoidmise seisukohalt ühte, wõi teist seadust maha teha. Mina pean ütleva, et olen katsunud oma tutwusriingkondades proletaarlastega rääkida meie omawalitsuste seisukorra kohta, eriti nendega, kes walla omawalitsuste ligidal seisawad. Nemad tunnistasid, et meie wallad õige wiletsas rahalises seisukorras on, et koolid ei saa töötada, hoolekande alal ei ole mingisuguseid summasid wälja anda. Isikumaksu wõtmise wastu äärmist opositsiooni proletaarlaste hulgas ei oleks, kui ka teised maksumaksjad kuidagi wiisi õiglasel kombel seda koormat oma kanda tahaks wõtta. Seda aga kahjuks senni näha ei ole. Kui põllumehed siia kõnetoolile tulewad ja oma häälekandjate weergudel nutulaulusid ette kannawad, et põllumehed olla wälja kurnatud, et nemad ühtegi maksu maksta ei suuda, nii et muud teha ei näi jääwat, kui nendele abiraha anda, siis on sarnane jutt absurd. (M. Laarman, põl.: Ei ole sarnast juttu aetud.) Mina pean ütleva, et ma loen wiimase ajal lehti ja kuulan, mis teie siin räägite. Teie seletused ei ole muud kui abiraha mangumine. (J. Sepp, mo.: Meie maksame ausasti tagasi kõik protsendid.) Wõib arwata, et põllumehed on kõige õnnetumad inimesed ja ühte osa pane kas wõi waestemaija, ning pea ülewal. (A. Jürman, põl.: Kas sotsid läheb?)

Mina pean ütleva, et meie põllumehed ühe asjaolu täiesti wäljaspoole tähelepanu on jätnud, nimelt, et nemad sõjaloludes ka määratud summasid on mitmel wiisil wõitnud, on endid teiste inimeste kulul rikastanud. (J. Soots, põl.: Härra Tõnisson on teisel arwamisel.) Kõik on sõjaraskuste all kannatanud ja üksikud asunikud, kui ka põllumehed on Eesti wabariigi ja wõib olla Wene riigi ka-

suks koormaid kannud. (J. Holberg, põl.: Kes need hobused, wankrid, kasukad ja kuued on andnud?) Kui põllumehed wabatahtlikult andma pidid, siis andsid wanad ärapruugitud ja nurkawisatud kasukad, lagunenud saapaid ja muid sarnaseid asju, neid toodi sõduritele warustuseks. (J. Holberg, põl.: Teid ei usaldatud, sellepärast Tartumaal niisugust anti.) Mina niisuguste isiklike häbemaste peale wastama ei hakka. Mina olen tulnud maksuseaduse kohta sõna wõtma ja muust asjast wõime teises kohas rääkida. Mina tahtsin ühte ütelda, et teadupärast olid meie talud koormatud enne sõda hüpooteekidega, see tähendab wäljaostu maksudega pankadele ja eraisikutele ja samuti tuli talu päranduse teel ülemineku korral suuri summased wendadele ja õedele wälja maksta. Kõik need wõlguolewad obligatsioonid ja päranduse osad, selle asemel, et neid wälja maksta kulla wäärtuses, maksti ühe kuldrubla eest poolteist Eesti marka. Nii, näiteks Tartumaal oli wäljamaksu suurus päranduse alal harilikult 1000 kuldrubla. Selle asemel, et ühe kuldrubla eest maksta 200 marka, nagu täna põllumeeste rühma esitaja rehkenanud, see tähendab, et 1000 kuldrubla eest kakssadatuhat wälja maksta, makseti tuhatwiissada marka. Samuti makseti kõik wäljaostu maksud poolteist marka kuldrubla. Kui wõtta Eesti wabariigi peale 60.000 talu, kelle wäljamaksmisi olen ma rehkenanud umbes iga talu peale 100.000 marka, siis on põllumehed 6 miljardit marka teistele kuulwat warandust enesele tasku pannud.

Juhataja J. Tõnisson: Kõneleja, ma teen Teile märkuse. (Segased wahelühited.)

J. Jans (sd.): Sedasama on ka maajomanikud teinud, kes samuti nutawad. Kui wälja rehkendama hakata, siis meie nutjad peaks seda arwesse wõtma, et ei ole mitte kõike seda koormat oma õlgadel kantud, mida õieti, kui seda muutust ja rewolutsiooni ei oleks olnud, kandma oleks pidanud. Mina ei taha sellega muud midagi öelda, et kõik need suured kaebused rõhumise üle aluseta on. Mitte sugugi ei ole põllumeeste käest ainult wõetud, waid nemad on ka saanud. Mina ei taha neile seda ette heita. Põrdeaegadel ei saa midagi parata, seal juhtub seda, et üks kaotab, teine wõidab, kuid ei peaks

mitte, kui tuleb oma riiki organiseerida, oma asutusi ülewal pidada, põhjendamata nutulauludega esinetama, et ei ole mitte midagi anda, et ollakse lõpmata waeseks jäänud. Ei ole enam jõudu maksusid maksta, pange koolid ja wallamajad kinni, sest teisiti ei ole wõimalik. Aga mina tahaks teada, kes peaks siis tulema ja meid walitsema. Ja ku* mitte neid nutulaule teie poolt ei oleks, siis ei tahaks ka teised wastu seista wäiksemate maksude maksmisele. Mina seadust sisuliselt üksikasjaliselt arwustada ei taha. Mina leian, et meie omawalitsused on lõpmata wiletsas seisukorras ja nende seisukorra parandamiseks peab maksusid peale pandama, ja mina ei waidle ka selle wastu, et maksusid töölisteklassile peale pannakse. Töölised leiawad, et maksu rohkem maksta ikkagi wähem kahju on, kui koolide wiletsasse seisukorda langedamine, et selle tagajärjel just proletaarlaste lapsed korralikku haridust ei saa. Sellest seisukohast wälja minnes leian, et ka teiselt poolt peaks wastutulelikum oldama, et ei peaks nii haledalt waidlema maksude wastu, mida täiesti kanda suudetakse.

Siseminister Th. Rõuk: Ausatud Riigikogu liikmed! Käesolew seadus ei ole oma peale mitte sellepärast pealetungimisi wälja kutsunud, et ta iseenesest halb oleks, waid sellepärast, et ta maksuseaduse eelnõu on. Olgu maksuseadus missugune tahes, ikkagi see kiht, kes tunneb end kõige rohkem puudutatud olema, tõstab kõige ägedamalt seaduse wastu häält. See ei ole kellegi saladus, sest seda on Asutaw Kogu ette ära arwanud. Ta on kõik maksuseadused kõrwaldanud rahwahääletamisest. Sest waewalt on wõimalik maksuseadust rahwahääletamisel maksmama. Kõigi nende õiguste kõrwal, mis riiklik kord igale kodanikule kindlustab, paneb ta aga kodanikkudele kohustusi peale. Ilma nendeta ei ole riiklik elu, kui sarnane, mõeldaw. Käesolew seadus ei ole oma algust mitte käesolewa walitsuse ajal saanud, waid juba endise walitsuse ajal. Kui täpselt jälgida tema tekkimist, siis ei ole tema pärit sealt, kust harilikult meie maksuseadused peaksid tulema, see on rahaministeeriumist. Kui käesolewa aasta algul selgesti näha oli, et waldade puudujääk 50 miljonini ulatab, mingid tuluallikaid aga ette näha ei olnud maksuwate omawalitsuste maksuseaduste jä-

rele, uutest seadustest nii ruttu asja saada lootust ei olnud ja sellepärast kõige lähem asutus, kellel otsekohene läbikäimine ja järelwalwus omawalitsustega on — siseministerium — töötab wälja omawalitsuste maksuseaduste muudatuste seaduse. Et tema kiires korras walmis töötati, sest ta oli mõeldud ainult ajutise seadusena, siis ei saa neid etteheiteid, mis tõesti põhjendatud on, tagasi tõrjuda. Kuid peab selle seadusega siiski leppima sellepärast, et ta ajutine on, ning ainult üheks aastaks maksma tahetakse panna. Kõige kiiremas korras töötab Wabariigi Walitsus uue ja täielikuma omawalitsuste maksuseaduste muutmise seaduse wälja ja esitab seda Riigikogule.

Edasi näidati siin täna, kui kergel käel wõib neid nõudeid rahuldada ja walla omawalitsuste puudujääke katta. Pean ütleva, et seda ainult kõnetoolilt teha wõib, et sellest kerge üksikute sõnadega lahti saada on. Öeldi nii, et kui walitsus lubab koosseisusid kokku tõmmata, siis seal peab ometi raha üle jääma waldade omawalitsuste puudujääkide katteks. Mina arwan, et kõigile väga hästi teada on, mispärast kokkutõmbamisele asutakse ja mis sellega tahetakse kätte saada. Mitte sellepärast ei asuta koosseisude kokkutõmbamisele, et sellest ülejäänud summast kuidagi kokku kraapida 50 miljonit marka waldade omawalitsuste puudujääkide katmiseks, waid selleks on isepõhjused. Mina arwan, et ametkondade kokkutõmbamine on natukene tähtsamatest asjaoludest wälja kutsutud, kui omawalitsuste puudujääkide katmine, ja sellepärast jättes täiesti kõrwale teised puudused, pean ütleva, et teist lahendamise teed praegusel korral selle 50 miljoni margalise waldade omawalitsuste puudujääkide katmiseks mingisugust ei ole ja sellepärast see seadus peab ühel ehk teisel kujul wastu wõetama.

A. Kärner (sd.): Olen selle maa-konna esitaja, kus waldade puudujäägid wast kõige suuremad, millest Saaremaa esitajad on kõnelenud Riigikogus minewal sügisel ja ka elarwe arutamisel, sellepärast peaks Riigikogu väga hästi tundma, missuguses seisukorras meie wallad on ja mina ei hakka praegu selle juures pike-malt peatama. Käesolew seadus, mis on esitatud omawalitsuse komisjoni poolt, näeb omaltpoolt ette ainult kahe maksu, ja nimelt isikumaksu ja liikumata waranduse maksu suurendamist.

(Sekretääri kohale asub sekretäär **T. Kalbus.**)

Selle seaduse arutamisel omawalitsuse komisjonis esinesid põllumeestekogude esitajad ettepanekuga, et saaks hoopis ära jäetud liikumata waranduse maks, tunnistades, et liikumata waranduse maksu ei ole tarwis wõtta, waid kõik waldade puudujäägid tulewad katta isikumaksuga. Sest nemad leiawad, et isikumaks on see õige maks, mida igäüks on kohustatud maksma, kuna põllumeestel juba ennegi palju maksusid peal ja nemad mingisuguseid maksusid enam maksta ei suuda. Mina saan aga asjast nii aru, et Saaremaa kehwa talupidaja asja peale sugugi nii wiisi ei waata. Nemad teawad, et wallal ei ole summased, millest katta wallawalitsuse puudujääkide, kuna tulumaks, millest wald enne ühe osa omale sai, keskmise suurusega talude pealt ära on kaotatud, mille tõttu waldade sissetulekud märksa wähenenud ja tagajärg — wallamajade ja koolimajade harilikku parandamist ei saa ette wõtta, nad lagunewad ära. Walla jaoks aga raha külade kaudu annete korjamisega koguma minna, ei annaks tagajärgi. Olen rääkinud waldade puudujääkide asjast maksumaksjate talumeestega, kelle eest härra Teetsow siin wälja astus sarnaselt, et neilt mingit maksu wõtta ei ole, sest nad olla väga ära koormatud ja ei suuda walla kulusid katta. Ma tean, kuidas needsamad talumehed kõneall-olewa asja peale waatawad. Nemad ütlevad, et meil on otse häbi riigi käest minna wallamaja katuse tõrwamiseks abi paluma.

Käesolewa seaduse järele oleks walla heaks minew liikumata waranduse maks Saaremaal rewisjoniehk maarubla pealt kunni 50 marka, mis teeb meie talude 10—12 rewisjonirubla pealt 500—600 marka, obrokirubla pealt, mis hinnatud 14 marka, samasuguse summa. Selle maksu maksjad ütlevad, et nad seda maksu suudawad ja tahawad kanda, ära nähes, et seda peab maksma, muidu tuleks walla ja koolimajade sulgumine ja hooned häwined, mille üleshitamine tulewikus ülepääsemata raskusi ja suurt maksukoormat peale paneks. Hoolekande asja, mis äärmiselt puudulik, jätan siinkohal nime-tamata, mis juba ennem teile ette kantud. Sennine meie keskmise talukoha maks on umbes tuhat kolmsada marka liikumata waranduse maksu ja mõnel üksikul umbes nelisada marka tulumaksu; muid

maksusid ma ei tea, mis wõiksid nende peal lasuda. See 5—600 marka, mis talu peale käesolewa seaduse järele tuleb, on niisugune summa, mis wiljahinna peale ümber arwates wälja teeks poolteist wõi kahe puuda wilja hinna. Aga öelda, nagu seda härra Teetsow tegi, et see maks paljaks rööwiwat ja ära häwitawat maksualused talud, siis ei leia ma selle hirmujutu tõenäolise olewat. Oleksin ka selle poolt, et meil ei peaks keegi maksusid maksuma, kuid kui kogumees härra Teetsow ütleb, et mis maatamehel wiga, tema teenib raha ja wõib maksusid maksta, siis pean mina ütlemä, et see mitte õige ei ole. Kes kotiga on rännanud kümned, sajad werstad tööd otsides, see teab wäga hästi, mis tähendab kraawikaewamine, kui sunnitud oled kewadel tööd otsima minema suurelemaale ja seal wiletsust kannatama. Härra Teetsow ei ole seda teed käinud, ega seljakotiga sammunud ja tööd nädalate kaupa otsinud. Kui maatamees ehk pops saab suwel 2—3 kuuks tööd, siis peab ta sellega terve aasta elama ja perekonda toitma. Ma usun, et sarnane rändamine ühest kohast teise mingisugust lõbu pakkuda ei wõi; tean aga ka, et sarnane kotimees nii wäga ei nurisege pealepandud maksude üle, kui seda teeb mõni kogupõllumehe ilmawaatega jõukas taluperemees. Kui sellelt talupidajalt nõutakse maksu wiis-wõi kuussada marka, siis peab härra Teetsow'i taoline maatapõllumees selle riisumiseks, kuna aga arusaajam osa talumehi asja peale teisiti waatawad. Näiteks oli mul hiljuti jutuajamine põllumeestekogude mehega, walla sekretäariga, kes ühtlasi kohapealse põllumeestekogu trump-tuus. Tema ütles, et see wiie-kuuesajaline maks ei ole ei tea kui suur asi, mis üle jõu käib, sest tema saab aru, et seda maksu peab maksuma, muidu on wald pankrotis.

Sellepärast leian mina tõtt üteldes ja südametunnistuse järele, et see seadus peab wastu wõetama. Siin on öeldud muuseas, et liikumata waranduse maksu wõib wõtta vähemaid summasid, milleks piirid ette panna tulewad, aga isikumaksule neid piire seadus ette ei pane, mis wiimast maksu piiramata suuruses wõtta lubab. Maatamehed ja popsid suurt isikumaksu tasuda ei suuda ja wallal on jällegi oma 150.000 m. puudujääk, siis peab ta jällegi riigilt toetust otsima puudujäägi katteks. Minewa aasta sügisel oli Saaremaa wallawalitsuste ja maakon-

nawalitsuste poolt esitatud nõudmine, et riik kinni kataks waldade puudujäägid. Mispärast ei katnud Wabariigi Walitsus neid kinni ja miks lükkas Riigikogu selle palwe tagasi? Kui maksusid wallast ei saa ja riigi poolt abi ka ei anta, siis tuleb wallawalitsused sulguda. Tühi kott ei seisa püsti. Sellepärast toetan seaduse wastuwõtmist I lugemisel, nagu see omawalitsuse komisjoni poolt on esitatud.

Juhataja J. Tõnisson: Fakti- seks märkuseks on sõna härra siseministril.

Siseminister Th. Rõuk: Minust on aru saadud nii, nagu kaitseks walitsus seda seadust sarnasel kujul, nagu tema omawalitsuse komisjoni poolt on wastu wõetud ja Riigikogule esitatud. Asja tõeliku seisukorra kindlaks tegemiseks pean tähendama, et walitsus jääb oma ettepaneku juurde, mida tema omal ajal käesolewa seaduse näol on Riigikogule esitanud.

K. Einbund (põl.): Austatud Riigikogu liikmed! Meil ei oleks põhjust kõnelema hakata sellest, kui hädatarwilik praegusel korral omawalitsuste maksuseadus on. Need hädad ja puudused, niisugused walla jookswas asjaajamises, kui ka kulude katmises, kui ka walla waranduste kõdunemises ja lagunemises on üldiselt teada. Sellepärast oleks kõige arusaadawam nõue, et meie ükskord juba enam-wähem kindlama omawalitsuste maksuseadusega lõpule jõuaksime. Aga see ei tähenda mitte weel, et meil praegu omawalitsuse maksuseadused puuduksid, nii nagu tänasel koosolekul kuulsin oletawat. Juttu wõib olla praegusel korral ainult kahest asjaolust: 1) omawalitsuste maksunormide kõrgusest, kui kõrged ühed ehk teised normid on ja 2) wõib juttu olla riigimaksude ja omawalitsuste heaks minewate maksude jaotamise alal, missugune osa maksudest riigile läheb ja missugune osa omawalitsustele. Käesolew seadus, nagu mina härra siseministril wõisin aru saada, tahab olla ajutine, see tähendab, katta ainult käesolewa aasta puudujäägid. Sellepärast on arusaadaw, et maksunormide ülesseadmisel wõtaksime ikka arwesse tema ajutise iseloomu, mitte aga kestwa iseloomu. Ja walitsus on ka nähtawasti sellelt seisukohalt wälja läinud, ja seda täie õigusega. Kuna aga omawalitsuse komisjon millegi pärast on normides ette wõtnud

muudatused, mis eelnõu enese rohkem ebaõiglasele alusele on wiinud, nimelt maksude jaotuse poolest, kui ka walla omawalitsustele kaugelt ja kaugelt suuremad tulud wõimaldanud, kui käesolewa aasta eelarwete puudujäägid seda nõuawad. Selles osas wäärib eelnõu arutamisel küll erilist tähelepanu. Ma ei tea mitte, kui kõrgelt härra siseminister praegusel korral hindab waldade tulude juurdetulekut selle seaduse järele. Meie katsusime lühikese aja jooksul kokku wõtta ja leidsime, et ainult liikumata waranduse maksust tuleks juurde waldadele 90 miljonit. Peale selle on aga weel isikumaks, mis oma määrade ülemas normis wabaks on jäänud, nii et sellega waldad wõiksid kaugelt üle oma tegelikkude puudujääkide maksusid wõtta. (W a h e l h ü ü e: A g a w õ l a d ?) Wõlgu on meie waldadel minu andmete järele wäga wähe. Minewase aasta puudujäägid on kaetud, ja wallad ei ole isegi kõiki tulusid ära kasutanud. (J. J a n s, s d.: A i n u l t m õ n e d ü k s i k u d!) Ei, suurem osa ei ole oma minewa-aastaseid wõimalikka tulusid tarwitanud, mis hilisemad seadused aasta lõpul wõi käesolewa aasta algul neile wõimaldasid. (W a h e l h ü ü e: S e a l o n p a l j u ü l e s a n d e i d t e o s t a m a t a!) Kui nad tulusid ära ei tarwita, siis näitab see, et nad kas ei taha teostada, wõi ei ole neid ülesandeid olemas. Ma ütlesin küll, et waldadel on praegu wäga palju ülesandeid, ja wäga kasulikku ülesandeid, aga niisugusel määral, kolme-nelja kordselt tulusid rohkem juurde anda, ajutise seadusega, kui tegelikult puudujäägid ei ole mitte üle 40 miljoni, see on praegusel rahawaesel ajal mitte wäga soowitaw samm. Meie teame praegu, et raha maal enam ei ole. Täna oli minul wõimalus kõneleeda ühe rikkama maanurga arstiga, kes tähendas, et eelmistel aastatel, 1922 ja 1923 aastatel, ei ole tema praktikas juhtumisi ette tulnud, kus ei oleks jõutud arstile honoraari ära maksta. Kuna aga nüüd mitte ainult waesemates ja keskmistes taludes, waid ka jõukamates peab imestama rahapuuduse üle. Kutsutakse arst wälja, ja sealjuures wabandatakse, et ei ole mitte wõimalik praegu tasu maksta ja lubatakse seda selle ja selle aja jooksul teha. On teada tõesti, et maal on üldine rahapuudus, ja wõib olla kaugeltki suurem puudus, kui see linnades näib. Kuidas linnades seisukord on, seda meie teame wäga hästi. Nõnda, et juba sellepärast tuleb wäga kü-

sitawaks pidada, kas praegu on aeg ja moment Riigikogul mõelda niisuguste wõrdlemisi kaugeleulatawate maksumäärade tõstmise peale. Igatahes meie üldisele meeolule ja rahwa õiglusetundele, arwesse wõttes halba aega, ei wasta see mitte. Kui sotsiaaldemokraatide rühma liige, härra Jans, praegu esile tõi põhimõtte, et meie peaksime maksude jaotamisel ja määramisel õigluse mõõdupuust wälja minema, aga mitte erakondlikust mõõdupuust, siis trehwas tema meeolu, mille seisukohalt ka mina tahaksin kõnelda. Selle põhimõtte wastu on raske sõna wõtta. Ja seisukord praegu on niisugune, et küsiks in päris tõelikult, mis sunnib meid praeguses rahawaeses olukorras kolm kuni neli korda rohkem waldadele tulusid juurde andma, wõrreldes sellega, kui suured nende puudujäägid on. Mis meid sunnib seda tegema? Ega siis ometi praegusel waesel aastal kõiki neid ülesandeid, mille kohta wahele hüüdis rkl. härra Tiks, ei saa teostada. Sellepärast kaugemale minna, kui walitsus, oleks küll wähe põhjust olemas.

Edasi, wälja minnes õigluse seisukohalt, tahtsin weel järgmise asjaolu juures peatuda. Omawalitsuste maksude määramisel peab wõtma arwesse kohalikku walitsemise kohuseid ja kohalikku kohustusi iseäranis. Igalpool, nii palju kui mul wõimalus on olnud omawalitsuste maksumisega tähele panna, walitseb arusaamine, et kes kannab õigusi, see peab kandma ka kohustusi. (W a h e l h ü ü e p a h e m a l t p o o l t: J õ u k o h a s e l t!) Jõukohaselt, just nõnda. Aga riikliku walitsemise juures teinekord ei wõeta seda mitte niiwõrd arwesse, sellepärast, et just kohaliku omawalitsuse ülesannete täitmine balanseeriwa osa täidab. Meie näeme seadusandlustes, et isikumaks on domineeriw kohalikus omawalitsuses, aga riigi walitsemise juures ei ole ta seda mitte. See on täiesti arusaadaw. Wene ajal oli ka seesama isikumaksu põhimõte, aga Wene ajal oli ta ebaõiglane, sellepärast, et ei olnud teisa waranduse ja tulumakse. Seal pidi tõesti ütlemas, et warandusega inimesed maksid, pealegi kui progressiivset süsteemi läbi ei wiidud, rohkem, kui nende kandejõud seda wõimaldas. Nüüd on peale isikumaksu weel kaks maksu, mis korrigeeriwad maksu maksjaid kõigi tulude ja waranduse kandwuse seisukohalt. Kui meie wõtame weel kolmanda maksu ja wõtame samal alusel, siis wabastame ühe osa kogukondliku

omawalitsuse õiguste kandjatest maksukoormast. Just selle liigi maksumaksjate peal lasub suur osa õigusi, nemad võtavad kandvalt osa kohalikkudest omawalitsustest ja sealjuures dikteerivad maksusid ette neile, kel varandus on. Peale selle on meil veel kolmas liik erilisi maksusid maal varandustega isikutel, nimelt mitmesugused naturaalkohustused ja teistsugused sunnilised töötegemised, nagu küüdid jne., mida varanduseta isikul, või palgasaajal isikul mitte ei ole. Välja minnes just õiguse seisukohalt, peame omawalitsuste heaks maksustamise juures nõudma, et need, kellele on õigused antud, peavad ka maksualused olema ja wastavalt sellele ka maksusid kandma. Nüüd, härra Jans, kui meie välja läheme õigluse seisukohalt, siis võrdleme vähemat talupidajat palgasaajatega. Mina tean omast kodust, kuidas talupidaja, näiteks minu ema seisukord on, võrreldes palgasaajate seisukorraga. Pean ütleva, et palgasaajatel jäävad suuremad tulud järele, kui talupidajal. Aasta kokkuvõttel on neil suuremad tulud, kui kohapidajal ja nemad maksavad ainult 200 või 300 marka, ma ei mäleta praegu normi, wist isegi naisterahwad 100 marka ja mehed 200 marka. Tulumaksu all nad ei käi. Kui meie võtame teenijat maal, siis mina käisin maal ja kuulsin, et alla 3—4000 margaga kuus ei saa teenijat. Tartu ümbruses maksetakse isegi 6000 marka kuus wastutawale taluteenijale. (W a h e l h ü ü e k e s k e l t : P r i i s ö ö k !) Jah, sealjuures prii söök. (W a h e l h ü ü e p a h e m a l t p o o l t : E i o l e õ i g e l !) Tõsiselt on, ainult oma riie. (J. Jans, sd.: Ärge liialdage!) Mina tean juhtumisi, kus maksetakse seda. Sellest näeme, kui kõrgele on palgad tõusmas. (W a h e l h ü ü d e d .) Lubage, kui meie võtame ja seame kõrwa vähema talupidaja ja teenija tulud, siis maksudekoorem, mis talupidaja peal, on suurem, võrreldes tuludega, kui sellel, kes teenib. (W a h e l h ü ü d e d .) Ma ei kõnele praegusel korral jõukamatest taludest, kuid neil on ka omad teised kulud ja tulud. Rohkem kui ükskord on kõnelnud, et maatööandjad ei taha maksusid maksta, see ei ole õige. Meie kõnelesime praegusel korral õiglastest wahekordadest ja kui rahwasaadikud sotsiaaldemokraadid ütlevad, et isikumaks ei ole õiglane, siis oleks see nõnda ainult sel korral, kui maksusüsteem põhjeneks ainult

isikumaksul. (L. Johanson, sd.: Prii ülespidamisel antakse 6000 marka.) Omawalitsuste heaks maksustamise juures tuleb arwesse võtta seda, et kes kannab õigusi, see peab kandma ka kohustusi.

Lõpuks julgeksime loota, et alates tulewasesest aastast, üks osa praegu riigile minewaid tulusid omawalitsuste heaks läheks. Sellekohased kawad ja kindlad ettepanekud olid juba warem. Niisugused maksud, nagu liikumata waranduste maks, eriti just ka tulumaks, kui mitte täies osas, siis vähemalt domineerivas, mõõduandwas osas, peaksid minema omawalitsustele. Sellega sünniks riigi eelarwes väike puudujääk. Aga riik oma üldise majapidamise kokkutõmbamisega peaks need maksud lõppude lõpuks omawalitsustele ära andma ja kui nad on ära antud, siis ei oleks tarwis kõneleda iga aasta maksude kõrgendamisest, waid omawalitsustel oleks omad kindlad tulud, millega nad võitwad rehkendada. Mul tuleb meelde, et Saksa maal, kui tulumaks omawalitsuste käsutuses oli, läksid omawalitsused õitsele. Ei oleks wist mõtet riigil oma eelarwes iseäralikku suurt rõhku panna tulewikus tulu-, kui ka liikumata waranduse maksu peale.

J. Jans (sd.): Mina tean ainult ühe lühikese märkuse waidluste kohta, nimelt konstateerin, et härra Einbund osalt eksis, osalt liialdas waranduslike wähekordade kirjeldusel. Meil maal jõukusekraadi näitab harilikult wõlgadekoorem, mis maaomanikkudel käesolewal ajal kanda. Meie maaomanikud aga wõlgadega koormatud ei ole.

Mis puutub taluteenijatesse, siis ei ole nemad veel kõige armetumas seisukorras. Nendest palju wiletsamas seisukorras on need, kel ei ole aasta läbi tööd ja kes end juhuslikust tööst elatama peawad. (W a h e l h ü ü e p a r e m a l t p o o l t : T ö ö d o n p a l j u .) Ei ole näha, et seda tööd liiga palju oleks. (J. Holberg, põl.: Leedumaalt tuuakse sisse ja Wiljandimaalt tuuakse.) Noh, Wiljandimaa mehed on hoopis iseäralised võrreldes teistega. Küsimus on, kust need Wiljandimaa mehed ise sisse on toodud.

Kui isikumaksust rääkida, siis tuleb selle maksu suhtes arwesse võtta neid, kellel läbi aasta teenistust ei ole, need on eriti meie endised mõisatöölised ja pops-

nikud, kellel väikesed maalapikesed kätte antud, ja muud wallalised inimesed. Ei saa mitte öelda, et isikumaks wastuwõetaw oleks niisugusel kujul, et kellel õigused on, see peab ka kohustused kandma. Kohuste kandmine peab, nagu ma tähendasin, jõukohane olema.

Mis puutub taluomanikkudesse, siis on õige, et taluomanik, kes ise selle töö raskust oma peal kandma ja majapidamise eest wastutama peab, palju raske mas seisukorras on kui teenija. Teenijal ei ole muud tarwis, kui igapäewast tööd teha, kuid tööd on ka tõesti tehtud ja peab ütlema, et meie talud on endid ikkagi ka teenijate kulul jalule ajanud. Kui wõtame Balti agraarõiguse ajalookirjutajaid, siis näeme, kuidas meie teenijate ja ilmamaata isikute seisukord enne oli ja võib öelda, et ta ka praegu ei ole paremaks läinud. (K. Einbund, põl.: Seisukord on teiseks läinud.) Ei ole sugugi teiseks läinud. Ma ei ole küll sihikindlalt statistikat jälginud, kuid pean siiski tunnistama, et paljudel juhtumistel, iseäranis kohtuprotsesside puhul ilmsikstulewate wahekordade põhjal võib öelda, et nii suuri palkasid ei makseta, kui härra Einbund siin ette tõi ja kui maksetakse, siis ainult erand-juhtumistel, kuid eranditega ei saa midagi põhjendada.

Juhataja J. Tõnisson: Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja O. Liigand: Maksuseaduste arutamine tekitab alati kõige tulisemaid wastuwaidlusi kõigile ettepanekutele, ükskõik, kust nad tulewad, nagu ka härra siseminister ette tõi. Ei taha keegi tihti isegi nende seaduste aruandjaks hakata. Ka mina, näiteks, pean praegu komisjoni juhatajana aru andma, sest et keegi komisjoni liigetest selle seaduse puhul oma peale aruandja kohuseid wõtta ei tahtnud.

Käesolewa seaduse kõige tähtsama osa — liikumata waranduste maksu — wastu on siin sõna wõetud ainult põllumeeste rühma esitajate poolt. Ma tuletan meelde, et 22. mail tagasilükatud omawalitsuste maksuseaduste osalise muutmise seaduse arutamisel kõnelesid põllumeeste rühma esitajad liikumata waranduste lisamaksu wastu sel põhjusel, et sel lisamaksul kindel alus puuduwat, sest et liikumata waranduste maksu muutmise seadus rahaasjanduse komisjonis olla. Nüüd siin tuuakse ette teisi

põhjusi. Nimelt Riigikogu liigete härrade Pärilin'i ja Teetsow'i poolt leitakse, et liikumata waranduste maksu lisamaks tuleks põllumeestel täiesti ära jätta. Põhjuseks tuuakse ette halba aega, põllumajanduslikult wiletsat aastat jne. Seda wäidet käsitati ka omawalitsuse komisjonis. Kuid seal leiti, et halb aeg ei rõhu mitte üksi põllumehi, waid ka teisi kodanikke mitte vähemal määral. Sellepärast ei oleks õiglane, et sellel halwal ajal maksudekoorma kõrgendamist peaksid kandma ainult waranduseta inimesed, waid seda peaksid aitama kanda ka maapidajad ja põllumehed. Komisjonis tehti ka sellekohane ettepanek, et liikumata waranduste maksust riigile minew osa antakse üle waldadele, ennem kui lisamaks peale pannakse. Kui aga ettepanekutegijatelt soowiti, et nad ära näitaks, kuidas riik oma eelarwes selle maksu äraandmisega tekkiwa augu katta wõiks, jäid ettepanekutegijad wastuse selle peale wõlgu.

Ma juhiksin ühtlasi tähelepanu selle peale, et niisugusel korral, kui liikumata waranduste lisamaks ära jääks ja isikumaksu waba määramine wastu wõetaks, et siis walla omawalitsuste puudujääkide katmise abinõuks jääks järele ainult isikumaks. Aga mulle näib, et sellest ei oleks kasu isegi mitte põllupidajatel, niisugustel kordadel, kui seda maksu wõetakse jõukuse järele mitmesugustes astmetes. Siis tuleks põllumeestel maksta sama maks, kuid ainult teise nime all. Ei wõimaldataks aga mitte isikumaksjaid liigitada maksujõukuse järele, siis oleks ainult isikumaksu abil waldade puudujääkide katmine wõimalik, aga see oleks ühtlasi ka mitte õiglane sellepolest, et nende puudujääkide katmine jääks siis ainult kehwemate elanikkude kanda. Pealegi ei ole omawalitsusi tarwis mitte ainult waranduseta inimestele, waid samuti, kui mitte weel enam warandusega inimestele, ja eriti just kinniswara omannikkudele. Pean tähendama weel selle peale, et üldse paistab silma, niihästi siin Riigikogus, kui ka komisjonides, et põllumeestekogude esitajad püüawad wälja minna ikka ainult põllumeeste huwide seisukohalt, mööda minnes ja tihti päris unustades üldisi riiklikka huwisid. Siinjuures pean tähendama, et omawalitsuse komisjonis selle maksuseaduse arutamisel... (K. Einbund, põl.: Kuis aruandja arwab: hullustawad!) Ma ei ole ütelnud mitte „hul-

lustawad“, ma ütlesin „unustawad riiklikka huwisid“. Pean ühtlasi ära märkima, et pahem tiiw, kuigi, nagu härra Tiks ka siin juba tähendas, põhimõttelikult isikumaksu wastu olles, aga praegust rasket aega silmas pidades, mitte ei ole isikumaksu suurendamise wastu käesolewal korral. Mis puutub eriti rkl. Grigorjew'i soowisse, et Petseri maakonnas liikumata waranduste maksu kõrgendataks, siis on sellele soowile juba omawalitsuse komisjonis wastu tuldud ning on wõetud 10 marga asemel 25 marka tarbe- ja metsamaa tiinu pealt. Üldiselt pean ma tähendama, et siin ei ole ümber lükatud neid põhjendusi, mis juba omawalitsuse komisjonis seaduse maksmapanemiseks ette toodud. Sellepärast kordan oma endist ettepanekut seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand**: Teen ettepaneku asuda seaduse II lugemisele ilma 3-päewalise tähtaja pidamata I ja II lugemise wahel.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Erakorraliseks teadaandmiseks on sõna rkl. de Vries'il.

10. Saksa-Balti erakonna Riigikogu rühma erakorraline teadaanne.

A. de Vries (sks.): Meine Herren Abgeordneten. Im Namen meiner Fraktion erlaube ich mir folgende ausserordentliche Erklärung abzugeben.

Die heutige Abstimmung zur Tagesordnung, durch welche das Autonomiegesetz aus den Verhandlungen dieser Session herausbalanciert wurde, ist ein Ereignis, dass in seiner bedauerlichen Tragweite eben nicht zu übersehen ist.

Nachden sowohl die Regierung, als auch der Seniorenkonwent und die Staatsversammlung die Dringlichkeit der Vorlage einmal anerkannt hatten, liess sich hoffen, dass dieser Zug politischer Einsicht auch anhalten würde. Wir kennen die inneren Triebfedern nicht, die heute eine so heterogene Stellungnahme haben zeitigen können, würden auch eben lieber der Annahme Raum geben, dass ihr eher Arbeitsunlust zu Grunde liegt, als andere Absichten, können aber nicht umhin festzustellen, dass diese Wendung in einem Augenblick erfolgt ist, wo wahrhaft alle Ursachen vorliegen sämtliche Kräfte zur staatlichen Erhaltung zusammenzufassen. Besonders im Hinblick auf diese Tatsache können wir nicht umhin unserem Bedauern über den oben genannten Beschluss Ausdruck zu geben.

(Wahelhüüe: Lõpetada!)

Juhataja **J. Tõnisson**: Kuulen ettepanekuid koosolekut lõpetada. Ma panen siis selle ettepaneku hääletamisele. (J. Soots, põl.: Missuguse ettepaneku? Naer.) Lõpetamisettepaneku. Ma konstateerisin juba, et ettepanek on tehtud koosolekut lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 8.05 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **J. Tõnisson**.

Sekretäär **T. Kalbus**.

Abisekretäär **J. Wain**.

